

Intermediální studia

Mgr. Karolina Strnadová
Ústav české literatury Masarykovy univerzity

NA ÚVOD

- mediální aspekty svých úvah již Gotthold Ephraim Lessing (osvícenská normativní poetika, 18. století)
- ve 40. letech 20. století pohyb výtvarného umění směrem k abstrakci → medialita a materialita výtvarného umění
- v 60. letech 20. století transmediace v rámci experimentální tvorby (vizuální básně)
- Dick Higgins – statě o intermedialitě (60. léta)
- Marshall McLuhan: *Jak rozumět médiím* (1964)
- Friedrich Kittler: *Gramofon. Film. Typewriter* (1986)
- v 90. letech 20. století se začala formovat vlastní teorie intermediality

VÝCHODISKA:

COMPARATIVE ARTS

- od 50. let 20. století; subdisciplína komparatistiky
- srovnávání různých uměleckých druhů
- Ulrich Weisstein: termíny „transmutace“ a „transpozice“

INTERART STUDIES

- 80. a 90. léta 20. století
- nejprve dominovala témata spojená se vztahem textu a obrazu (ekfráze, emblém a vizuální poezie)
- v roce 1995 konference Interart studies
- **Přechod od interart studies k intermediálním studiím:** jednotlivá umění se dostávají do stále bližšího kontaktu, prosazují se nové technologie a přestává se zásadně oddělovat „vysoké“ a „nízké“

K POČÁTKŮM INTERMEDIALITY

- velkou inspirací pro ranou fázi intermediality byla vizuální studia
- W. J. T. Mitchell: členění médií podle zprostředkujícího smyslu (+ tvrzení, že žádné médium není čisté, ale všechna jsou kompozitní nebo smíšená)
- pojem „intermedialita“ se tvořil paralelně k termínu „intertextualita“ (Julie Kristeva)

Přístupy

WERNER WOLF A IRINA O. RAJEWSKY

- koncepty obou vznikaly na přelomu tisíciletí v blízkém vztahu a vzájemném ovlivnění
- oba vychází z teorie intertextuality

- Werner Wolf: *Intermedialita: široké pole výzkumu a výzva literární vědě* (2002)
- Irina O. Rajewsky: *Intermedialita* (2002)

WERNER WOLF

Zdroj: FEDROVÁ, Stanislava a Alice JEDLIČKOVÁ. *Teorie intermediality. Zjevnost vztahů, unikavost média.* In: MÜLLER, Richard, CHUDÝ, Tomáš a kol. *Za obrysy média: Literatura a medialita.* Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, Nakladatelství Karolinum, 2020, s. 536.

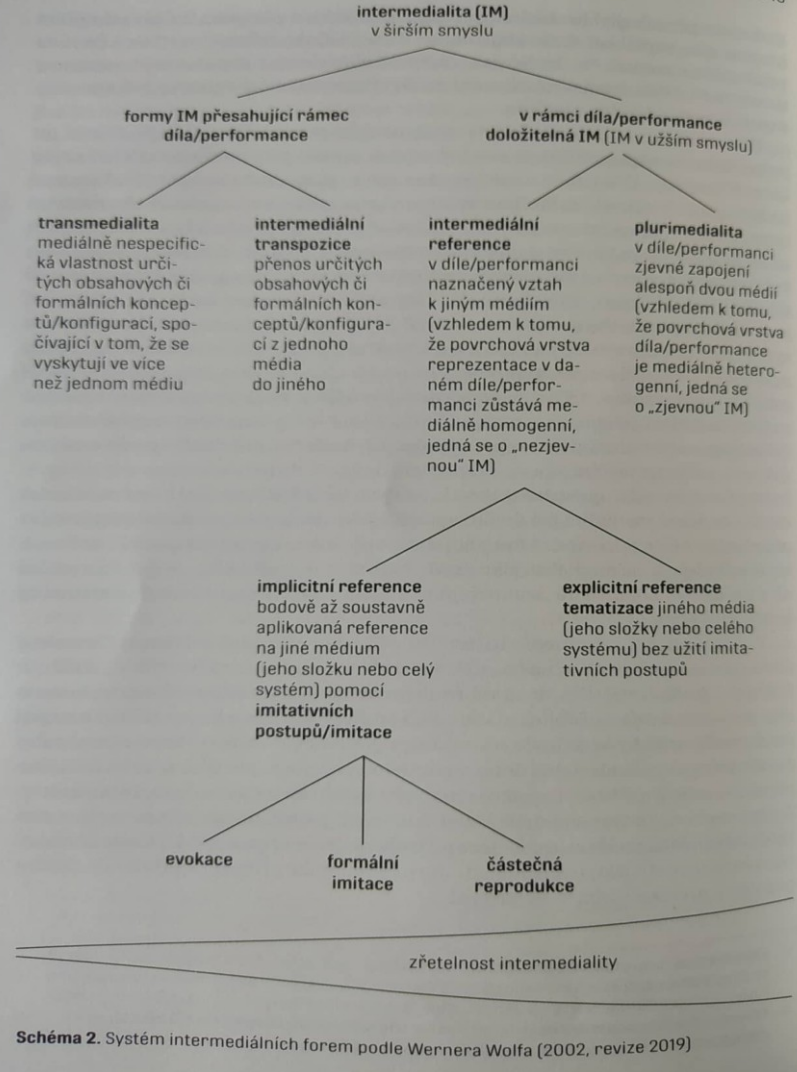
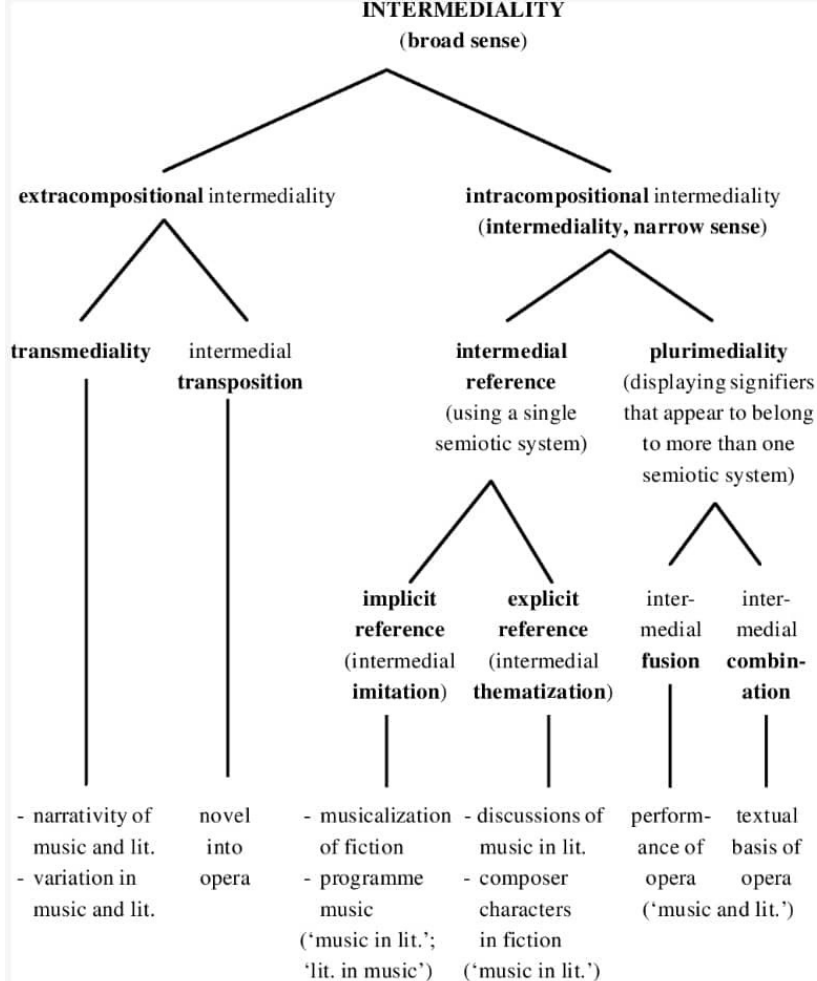

Schéma 2. Systém intermediálních forem podle Wernera Wolfa (2002, revize 2019)

WERNER WOLF

Zdroj: WOLF, Werner. *Intermediality Revisited: Reflections on Word and Music Relations in the Context of a General Typology of Intermediality*. In: LODATO, S. M., ASPDEN, S. and W. BERNHART (eds.). *Word and Music Studies*. Netherlands: Brill, 2002, s. 28.

IRINA O. RAJEWSKY

změna média	mediální kombinace	intermediální vztahy
intermediální transpozice	multi- nebo plurimedialita / mediální souhra / koexistence	vztahování se mediálního produktu k produktu, systému, nebo subsystému jiného média
př.: zfilmování literárního díla, román podle filmu a jiné adaptace	př.: divadlo, opera, film; iluminované rukopisy, fotoromán, performance, komiks, graphic novel, multimediální instalace (multimédia, smíšená média, intermédia; srov. Rajewsky 2014)	př.: odkazy literárního textu k určitému filmu, filmovému žánru a/nebo filmu jako mediálnímu systému (např. pomocí evokace nebo simulace určitých filmových technik; „filmové psaní“)

Tabulka 3. Tři oblasti vztahů v rámci intermediality v užším smyslu podle Iriny O. Rajewsky (2002, revize 2019)

Zdroj: FEDROVÁ, Stanislava a Alice JEDLIČKOVÁ. *Teorie intermediality. Zjevnost vztahů, unikavost média.* In: MÜLLER, Richard, CHUDÝ, Tomáš a kol. *Za obrysy média: Literatura a medialita.* Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, Nakladatelství Karolinum, 2020, s. 538.

UWE WIRTH

- vymezuje nultý stupeň = tematizování jednoho média v druhém médiu
- 3 stupně intermediálních vztahů
  1. Rekonfigurace znakového systému
  2. Spojení různě konfigurovaných znakových systémů (mediální roubování)
  3. Konceptuální roubování
- „roubování“, proces = transmediální přechod

LARS ELLESTRÖM

- The Modalities of Media II: An Expanded Model for Understanding Intermedial Relations. In: Beyond Media Borders (L. Elleström (ed.), 2021)

Elleström rozlišuje:

- mediální produkty (media products)
- technická média (technical media of display)
- dva typy médií – základní média (basic media types) a
- kvalifikovaná média (qualified media types)

LARS ELLESTRÖM A JEHO TEORIE MODALIT

- každé médium tvořeno určitým komplexem základních vlastností a intermediální je v tom smyslu, že je zřejmé a vysvětlitelné právě ve vztahu k ostatním typům médií, s nimiž může komunikovat a kooperovat

- 4 mediální modalities (media modalities) utvářející základní média:

1. Modalita materiální (material modality)
2. Modalita smyslová (sensorial modality)
3. Modalita časoprostorová (spatiotemporal modality)
4. Modalita sémiotická (semiotic modality)

LITERATURA K DOPORUČENÍ

ELLESTRÖM, Lars. The Modalities of Media II: An Expanded Model for Understanding Intermedial Relations. In: ELLESTRÖ, Lars (ed.). *Beyond Media Borders*. London: Palgrave Macmillan, 2021.

FEDROVÁ, Stanislava (ed.). *Česká literatura v intermediální perspektivě: IV. kongres světové literárněvědné bohemistiky Jiná česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR a Akropolis, 2010.

JEDLIČKOVÁ, Alice a Stanislava FEDROVÁ. „Across“ nebo „In-between“? O stavu a perspektivách intermediálních studií. *Česká literatura*, č. 6, 2021.

MÜLLER, Richard, CHUDÝ, Tomáš a kol. *Za obrysy média: Literatura a medialita*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR a Nakladatelství Karolinum, 2020.

RAJEWSKY, Irina O. Intermediality, Intertextuality, and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality. *Intermédialités: histoire et théorie des arts, des lettres et des techniques / Intermediality: History and Theory of the Arts, Literature and Technologies*, č. 6, 2005.

SCHNEIDER, Jan a Lenka KRAUSOVÁ (eds.). *Intermedialita: slovo – obraz – zvuk: sborník příspěvků ze sympozia*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.

WOLF, Werner. Intermedialita: široké pole výzkumu a výzva literární vědě. *Česká literatura*, roč. 59, č. 1, 2011.

Slovo a hudba:

LODATO, S. M., ASPDEN, S. and W. BERNHART (eds.). *Word and Music Studies: Essays in Honor of Steven Paul Scher and on Cultural Identity and the Musical Stage*. Netherlands: Brill, 2002.

WOLF, Werner. *The Muzicalization of Fiction. A Study in the Theory and History of Intermediality*. Netherlands: Brill, 1999.

V roce 1997 byla založena The International Association for Word and Music Studies (WMA) – bádání v oblasti vzájemných vztahů literatury a hudby.